

malih južnoslavenskih naroda pred moćnijim vanjskim neprijateljima. Obraden je i biskupov odnos prema Bosni, kao i prema pojedinim slavenskim i južnoslavenskim narodima s naglaskom na Strossmayeru uvjerenju o potrebitosti njihove sloge i suradnje. U odnosu prema Srbima autori su istaknuli da biskup nikada nije namjeravao žrtvovati hrvatsku državnost radi sloge sa Srbima.

U četvrtom poglavlju (845–935) opisano je stanje i razvoj dakovačkog vlastelinstva tijekom druge polovice XIX. stoljeća s brojnim podacima o njivama, livadama, zvjerinjacima, porezima, segregacijom, prometnim putovima, ovčarstvu itd. Poglavlje pruža dobar uvid u biskupov materijalni položaj bez kojeg ne bi mogao razviti izvanrednu mecenatsku djelatnost na političkom, kulturnom, crkvenom i školskom planu.

U završnom poglavlju (939–965) opisana je svečanost proslave pedesetogodišnjice Strossmayerova biskupovanja u rujnu 1900. godine.

Vrijednost djela M. Pavića i M. Cepelića o biskupu Strossmayeru jest, prije svega, u brojnim podacima o njegovu životu i djelovanju u politici, kulturi i Crkvi. Knjiga, međutim, nema karakter stručnoga historiografskoga djela, niti su je autori tako zamislili. Bilješke ne postoje, a samo su izuzetno navedeni izvori, kojima su se autori služili. Prisutna je i tendencija idealiziranja Strossmayera, iako je njegov povijesni lik realno prikazan.

Tomislav Markus

VJEKOSLAV CVRLJE, Vatikanska diplomacija. Pokoncilski Vatikan u međunarodnim odnosima, školska knjiga i Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., 383 str.

Knjiga uglednoga hrvatskoga politologa dr. Vjekoslava Cvrlja (1915.) govori o političkoj i diplomatskoj djelatnosti službenog Vatikana u međunarodnim odnosima Europe i svijeta od završetka Drugoga vatikanskoga koncila (1965.) do početka 90-ih godina XX. stoljeća. Pod »diplomacijom« autor, prema vlastitim riječima, ne obuhvaća samo sredstva provođenja određene vanjske politike, nego i kreatorne strateške orijentacije vatikanske vanjske politike (str. 330).

U prvom poglavlju (5–26) autor daje kratak pregled međudržavnog položaja papinstva i Papinske države od njezina osnivanja u VIII. stoljeću do zaključenja Lateranskih sporazuma 1929. između Vatikana i Italije. Ukratko je obraden pojam Vatikana, osnivanje Papinske države, sukobi papinstva i carstva, reformacija, prosvjetiteljstvo i francuska revolucija, risorgimento i slom Papinske države, te socijalna doktrina Lava XIII. Posebno su navedeni i objašnjeni Lateranski sporazumi, te njihova modifikacija 1984. godine (20–26).

U drugom poglavlju (29–40) izneseni su podaci o osnovnim smjernicama postkoncilске vatikanske diplomacije, njezinim stalnim organima i strukturama, te o broju i raširenosti papinskih predstavništava – apostolskih nuncijatura i apostolskih delegacija.

Treće poglavlje (45–293) detaljno obrađuje političko i diplomatsko djelovanje postkoncilске vatikanske diplomacije i pojedinih papa, kao i osnovne teze iznesene u njihovim enciklikama. Pontifikat Ivana XXIII. (1958.–1963.), koji vremenski ne pripada postkoncilskom razdoblju, dr. Cvrlje označio je kao novu epohu u povijesti Crkve, jer je došlo do distanciranja Vatikana od tzv. atlantizma ili prenaplašenog identificiranja Vatikana sa za-

padnim vojnim i političkim blokom; otvaranja komunikacije s komunističkim zemljama tadašnjega sovjetskog bloka; zagovaranja dijaloga katolika i nekatolika, te mira nasuprot ratu i pokazivanja sve veće pozornosti prema zemljama Trećeg svijeta u Latinskoj Americi, Africi i Aziji.

Kao najvažnije značajke pontifikata Pavla VI. (1963.–1978.), nasljednika Ivana XXIII., autor ističe daljnje otvaranje Crkve prema problemima suvremenog svijeta u duhu zaključaka Drugoga vatikanskoga koncila. U enciklici »Populorum progressio« (Razvitak naroda) Pavao VI. zalaže se za dijalog katoličkih i nekatoličkih, te kršćanskih i nekršćanskih religija i kultura; zagovara solidaran razvoj čovječanstva, uključujući i zemlje u razvoju; osuđuje neokolonijalizam, kao i rat i revolucionarno nasilje, ako postoje mogućnosti mirnog poboljšanja stanja. Za diplomaciju Vatikana u ovom razdoblju najvažnija je potpora europskim integracijskim procesima i nastavka dijaloga s tadašnjim komunističkim zemljama sovjetskog bloka u istočnoj Europi. Ukratko je opisana diplomatska djelatnost Vatikana u Africi, Aziji i Latinskoj Americi, te odnosi s bivšom SFR Jugoslavijom 60-tih i 70-tih godina XX. stoljeća.

U razmatranju pontifikata Ivana Pavla II. (papa od 1978.) autor argumentirano pokazuje da on predstavlja nastavak zastupanja osnovnih religioznih, političkih, kulturnih, socijalnih i privrednih stavova izraženih u pontifikatu njegova prethodnika. U socijalnim enciklikama »Redemptor hominis« (Otkupitelj čovjeka), »Dives in misericordia« (Bogat milosrdem), »Laborem exercens« (Radom čovjek) i »Sollicitudo rei socialis« (Socijalna skrb) Ivan Pavao II. zalaže se, u osnovi, za privredni i kulturni napredak siromašnih zemalja Trećeg svijeta, te za preferiranje etike nad tehnikom i duhovnih nad materijalnim vrijednostima u bogatim državama Zapada. U enciklici »Centesimus Annus« (Stota godina) analiziraju se međunacionalni aspekti raspada komunizma i sovjetskog bloka. Osnovno obilježje vatikanske diplomacije brojna su papina misionarska putovanja, posebno u nerazvijene zemlje. U pregledu službenih odnosa Vatikana i SFRJ do 1990. dr. Cvrnje posebno je upozorio na neriješeni problem montiranog suđenja kardinalu i zagrebačkom nadbiskupu dr. Alojziju Stepincu.

Četvrto poglavlje (297–310) govori o doprinosu Vatikana međunacionalnom priznanju Hrvatske 1991.–1992. godine. U petom poglavlju (313–350) autor rezimira stavove postkoncilskih papa, naglašavajući posebno njihovo mirotvorstvo.

Kao priloge autor donosi (351–367) promemoriju predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana Ivanu Pavlu II. 25. svibnja 1991.; tekst vjerodajnica i govor apostolskog nuncija u Hrvatskoj msgr. Giulia Einaudija predsjedniku Tuđmanu 11. svibnja 1992.; govore Ivana Pavla II. i prvoga hrvatskoga ambasadora pri Svetoj Stolici Ive Livljanica 3. srpnja 1992. prilikom predaje vjerodajnica; te kronološku listu svih papa. Na kraju je knjige kazalo osoba, izbor iz literature i bilješka o autoru.

Knjiga dr. V. Cvrnje izvanredno je kvalitetna studija o vatikanskoj diplomaciji i djelovanju pojedinih papa nakon Drugog vatikanskog koncila. Preuzimanje pojedinih netočnih tvrdnji iz literature – npr. da su Hrvati našli svoj identitet potkraj XIX. stoljeća u povezanosti konfesionalnosti i nacionalnosti (19) – ne umanjuje visoku kvalitetu djela, koje može, zbog jednostavnog i zanimljivog, iako stručnog načina izlaganja, biti vrlo zanimljivo i široj čitalačkoj javnosti.

Tomislav Markus